

יצא לאור ע"י
 ללמוד ולדעת - מידע הלכתי
 רח' אבהוצ'רא S בני ברק
 דוא"ר: noy10@etrog.net.il
 נערך ע"י
 הרה"ג ישראל מאיר וויל שליט"א
 מחו"ס ובוים השבת והשולחן מהלכות
 מנור: 1 ש"ח

מאיר דרך

מידע הלכתי

גליון מס' 13

עמ' ר'
 מהלכות המועד הקרוב -
 הלכות ראש חודש

עמ' ג'
 'לדעת חכמה' -
 שאלות מצויות מבית
 ההוראה

עמ' א'
 'נושא על הפרק' -
 השימוש והמשחק
 במגנט בשבת

ידיעה חשובה ביותר

רבים רגילים לפתוח 'מטרנה' בשבת מפני שהכיסוי רק מודבק לקופסה ומותר לפותחו כמו כיסוי של סלטים, ויש לדעת שבחברת 'סימילאק' הכיסוי מולחם ממש כמו קופסת שימורים, ולרוב הפוסקים אסור לפותחו בשבת מפני שנחשב עשיית כלי חדש^א, ובמקרה ששכח לפותחו לפני שבת, מותר לומר לנכרי לפותחו^ב.

השימוש והמשחק במגנט בשבת

- א. אין איסור תופר בהצמדת מגנט למתכת בין לזמן קצר ובין לזמן ארוך^ג. ולכן מותר לשחק במשחקי מגנט ולחבר מגנט למגנט או להצמיד מגנט למקרר.
- ב. אמנם ליצור מבנה [כמו אוניה או בית- ולא רק חיבור שטוח] מ'מקוביות מגנט', אסור ככל יצירת מבנה שאסור לעשותו בשבת אם מחזיק את עצמו יציב, גם אם מתכוון לפרקו אח"כ^ד.
- ג. כמה מגנטים היוצרים יחד תמונה או אותיות, אם יש 'חיבור' ביניהם אסור לקרנם

הרמת תינוק שיש לו ביד מוקצה אם יש לו געגועים לאביו ויש סכנת חולי בשבת קמא: ובשו"ע סי' ש"ט, א].

ג. אין איסור תופר בהצמדת דברים בלי חיבור, ומשום כך אין איסור תופר באזיקונים או בסקוטש או ברוכסן כמבואר בוביום השבת סי' י"ב סעיף י' בשם הפוסקים, ועי' גם משנ"ב סוף סי' ש"מ לגבי בגד שהסתבך בקוצים, ולכן מותר לחבר מגנט גם לזמן ארוך [והובא שם במהדורה החדשה סעי' ט"ו].

ד. בנין בקרקע בלי חיבור חייב אם דרכו בכך

א. חזו"א סי' נ"א סק"א לגבי קופסת שימורים ומנח"י ח"ד סי' פ"ב וח"ו סי' כ"ז וח"א סי' ע"ז לגבי קופסת שימורים וקופסת סוכר. ועי' אגרו"מ ח"ב סי' קכ"ב ענף י' ושש"כ פ"ט הע' ז' והע' י'.

ב. שהרי מותרת אמירה לנכרי לצורך חולה שאין בו סכנה [סי' שכ"ח סקמ"ז], ותינוק עד גיל שלש נחשב חולה שאין בו סכנה [ב"י סי' ש"ז, כ' בשם שות מהרי"ל סי' קט"ו, רמ"א סי' שכ"ח, י"ז ודרכ"מ סי' רע"ו סק"א בשם המרדכי שבת סי' ר"נ, והגר"א ציין את המקור לרמ"א מהיתר

זה לזה ולחברם⁷. ולכן אם כשמרימים מגנט אחד השני עולה בעקבותיו הרי יש

בחיבור חלקי כלים, אבל בעושה כלי מתחילתו לא שייך כלל ההיתר, ובנידון זה שבכל פעם מפרק ומרכיב מבנה אחר ממה שהיה בנוי קודם נחשב עושה כלי מתחילתו, וכ"כ הגרש"ז אויערבך זצ"ל בשש"כ פט"ז הע' ג"ז.

והגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לי שאף שנראה שאין בזה ממש בונה, מ"מ למעשה אין להניח לקטנים מעל גיל חינוך לבנות מבנים אלו מפני שהוא ממש צורת בניה וממעשה בניה כזה ודאי יש למונעם, ואמר שודאי אביו הקה"ל זצ"ל היה אוסר לילדים לשחק בזה בשבת.

ה. מבואר באגרו"מ או"ח ח"א סי' קל"ה וה"ד סי' מ' אות כב שאין איסור לקרב אותיות זה לזה בלא שיש דבר המחבר ביניהם, וכן מבואר במ"ב סי' ש"מ סוסק"ב שהביא דברי החיי אדם כלל ל"ז סעיף ו', שאסר לחבר אותיות של כסף לפרוכת, ובח"א שם כתב שאם מחברם רק במחט מותר, שאינו מתקיים, וכ"ש כשרק מקריבו זה לזה אין איסור כלל.

וחיבור חלקי פזל היוצרים יחד תמונה אסור, כן דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל בשש"כ פט"ז סכ"ד והע' ס"ז וכן דעת הגרי"א זצ"ל, וכן מבואר באגרו"מ ח"א סי' קל"ה שקירוב אותיות המתחברות יחד אסור. והנה, לכאורה זה דומה לאותיות הכתובות על חודי הדפים שהרי עומד לפתוח ולסגור תמיד, ושמעתי מהגר"ש אלישיב זצ"ל שכל דברי הרמ"א הם רק באותיות על חודי הדפים שאינו מתכוון לחבור האותיות, אבל כאן שמתכוון לחיבור האותיות אסור [והדימוי לפתיחת וסגירת דלת הוא חידוש ויש לסמוך עליו רק כשאנו מתכוון לזה].

גם הרמ"א המתיר [בתשובה קי"ט] פתיחת וסגירת ספר שכתובים אותיות על חודי הדפים זה רק מפני שפתיחת וסגירת ספר העומד לפתיחה ולסגירה אינו מלאכה של כותב ומחוק דדמאי לפתיחת וסגירת דלת שאין בזה בונה וסותר כיון שעומד לכך תמיד, כן הוא כמעט בכל האחרונים המביאים את שיטת הרמ"א [מג"א סי' ש"מ סק"ו ואליה רבה סק"ה ומ"ב סק"ד וחזו"א סי' ס"א וכ"כ באגרו"מ יו"ד ח"ב סוף סי' ע"ה ובצי"א ח"ג סי' מ"ד וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ורק בנשמ"א כלל ל"ז סק"ב פי' דהיתר הרמ"א משום שאין איסור

כמבואר בגמ' שבת דף קב.: ואם אין דרכו בכך יש איסור דרבנן כמבואר שם ובביצה לא: גבי חיבור אבנים בלא טיט [ועי' רא"ש שם ד"ה א"ר זירא], ואם כן גם בבנין וסתירה גמורים בכלים הדין כך, שהרי אין הבדל בין בנין וסתירה גמורים בכלים לבין בנין וסתירה בקרקע [כמסקנת הבאה"ל בריש סי' שט"ו ד"ה ואין-בסוף דבריו]. וכן מבואר ברמב"ן וברשב"א שבת קב: שכתבו שמחזיר חלקי כלי בהידוק דינו כעושה כלי מתחילתו, ומבואר שבעושה כלי מתחילתו לא צריך הידוק כדי לאסור החיבור, וכן פסק בב"י בריש סי' ש"ד ע"פ תוס' והרא"ש בשבת ובעירובין שחיבור חלקי כלים בהידוק דינו כעושה כלי מתחילתו שבוה חייב בכל גונוי אפי' ברפיון. ומצינו כעין זה בס"י רנ"ט סעיף ו' ששייך בונה גם בלי חיבור ובבאה"ל ריש סי' שט"ו סוף ד"ה ואין, וע"ע חזו"א סי' נ' סוסק"ט גבי כריכת נימא בכינור שנחשב בונה אף שהוא רפוי כיון שהדרך לעשות כן [וע"ע סי' ש"ג סקט"ז וסי' ש"מ סק"ג], אך שם כתוב תיקון מנא]. ועיין מקור חיים סי' ש"ד סעיף י"א שכתב שיש למחות ביד הילדים שעושים בנין של הבל מתפוח ואגסים דמות מגדל ובור או כדמות כל דבר. ואף שבמוסתי אין בנין וסתירה [סי' ש"ד, א'], יש לומר שדיבוק חלש יותר קל מהנחה שלא בדיבוק כלל שבמוסתי חזינן לדיבוק כמי שאינו ואין כאן כלי כלל אבל בדברים המונחים בטוב אחד על השני ויוצרים יחד מבנה שלם אף שאינו מתקיים מ"מ איסור דרבנן איכא. ועי' במגילת ספר סי' מ"ב אות ג ששמע מהגרי"א זצ"ל שאסור לבנות מוסתי, ולדבריו קושיא מעיקרא ליתא.

וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב זצ"ל שאסור לבנות מבנה אפילו בלי חיבור כלל אם המבנה מחזיק את עצמו כיון שהוא בנין לשעה. ואף שעומד לפירוק והרכבה תמימים אין להתיר, ופשיטא לחזו"א שדעתו שבהיבולי כלים מהודקים שמשתמשים איתם יחד כשהם מחוברים לא שייך ההיתר של כיווי כלים לפי שהיתר עומד לפירוק והרכבה תמיד שייך רק בכיווי כלים שהכיווי מבטל את הכלי משא"כ כששני חלקים יחד יוצרים את השימוש אין ההיתר שייך כלל, ואף להגר"ז המתיר, זה רק

'חיבור' ואסור לחברם או לפרקם בשבת משום כותב ומוחק¹, וכן אסור לחבר כמה מגנטים כאלו ללוח אחד מפני שהלוח והמסגרת הם ה'חיבור'².
אמנם אם אין מסגרת המחברת את המגנטים והחיבורים חלשים באופן שאם ירים מגנט אחד השני יישאר במקומו ויתנתק, מותר לחברם.
ד. אסור להצמיד וו תליה מגנטי אם כוונתו שישאר שם לזמן ארוך³.

שאלות מבית ההוראה

בירך על קפה בחנות קופיקס ויצא החוצה

מי שבירך על קפה בחנות 'קופיקס' ואח"כ יצא עם הכוס לרחוב ורוצה לסיים את השתיה, האם מברך שוב?
תשובה: אם חשב בזמן הברכה שרוצה להמשיך לשתות מחוץ החנות, אינו צריך לברך שוב⁴. (ואמנם אין זו מידת דרך ארץ כלל לשתות ברחוב⁵).

ברכת המזון ליד טיטול

מי שבירך ברכת המזון ואחר כך ראה שהתינוק עשה צרכיו בטיטול, האם צריך לחזור ולברך?
תשובה: הדין הוא שצריך לחזור ולברך (אם התינוק כבר יכול לאכול כזית דגן בשיעור

חיבור חלקי פול היוצרים תמונה, שאם מרימים חלק אחד והשני עולה בעקבותיו, אז נחשב חיבור ואסור.

ז. ע"פ ש"כ פט"ז סכ"ד.

ח. אין איסור תופר בהצמדת דברים שאינם מחוברים וכנ"ל, אבל אם מחבר וו תליה מגנטי לזמן ארוך א"כ מוסיף על הבנין כי וו תליה שייך לבית וזה אסור גם בלי חיבור וכמו שנתבאר בוביום השבת תחילת סי' י'.

ט. הולכי דרכים אינם צריכים לברך שוב מפני שלא היתה להם קביעות לשתיה, ובמשנ"ב (סי' קע"ח סקמ"ג) כתב שאם התחיל לאכול בבית ויצא החוצה צריך לברך שוב, אבל הפוסקים [אגור"מ ח"ב סי' נ"ז ואול"צ פי"ב אות טו והגרי"ש אלישיב זצ"ל] כתבו שאם לא קבע עצמו בבית אלא במקרה התחיל לאכול קצת בבית עדיין נחשב הולכי דרכים, וכל שכן כשהתחיל לשתות בחנות שאין שם שום קביעות לשתות [וגם לא נח לשתות שם] ואולי דומה לשעה"צ סקל"ח לגבי מארץ לעגלה.

י. עיי' טור ושו"ע חו"מ סי' ל"ד, י"ח.

בקירוב וריחוק אותיות]. ואמנם המעיין בתשובה יראה שחלק מסברת ההיתר הוא בהצטרף הסברא שכאן אינו יוצר או מוחק אותיות אלא רק מקריב ומרחיק חלקי אותיות או אות מאות ולכן אין חשיבות למעשה של הקרבת חלקי אותיות שעומדים להיפתח ולהיסגר תמיד, אך כל האחרונים הבינו בדבריו כנ"ל, שההיתר רק משום שעומד לפתוח ולסגור תמיד ולא משום שאין איסור בקירוב וריחוק אותיות. ועכ"פ ודאי וודאי שלא סבר הרמ"א שאין איסור בקירוב וריחוק אותיות מצד עצמו, (לכל האחרונים הנ"ל, מלבד שו"ע הגר"ז), ובפרישה כתב רק סברא זו - של עומד לפתוח ולסגור תמיד - להקל בפתחת ספר שכתוב אותיות על חודי הדפים. ולפי"ז ודאי אין להקל בנידון שלנו, ובפרט שדעת המג"א והלבוש להחמיר אף בספר שכתוב על חודי הדפים. ובט"ז כתב להקל מחמת שאין מתכוין [וטעם זה לא שייך אצלנו] וגם מחמת שאין איסור בקירוב וריחוק אותיות [אך לא ראה את תשובת הרמ"א].

ו. כן שמעתי מהגרי"ש אלישיב זצ"ל לגבי

כדי אכילת פרס)^א, אבל המקרה קצת קשה, כי צואה מכוסה מותר לברך כנגדה אלא אם כן יש ריח רע [ולכתחילה ירחיק ד' אמות ממקום שנגמר הריח], ואם יש ריח רע איך לא הרגיש בזה בשעת הברכה, אבל אם באמת היה ריח ולא שם לב, צריך לחזור ולברך^ב.

שכח להפריש חלה לפני שבת

שכחתי להפריש חלה ונזכרתי בשבת, האם מותר לאכול מהחלות ולשייר קצת, הרי הקמח שלנו בא מחוץ לארץ?
 תשובה: קמח חו"ל שהביאו לארץ ולשו את העיסה בארץ, חייב בחלה כמו ארץ ישראל^א, ולכן אין אפשרות כזאת, אבל צריך לברר כי יש מקומות שרבני העיר מפרישים חלה עבור כל בני העיר, ובדיעבד מועיל אפילו שלא מן המוקף^ב.
 ויש להעיר, שכיום צריך לשאול לבני ביתו לפני הדלקת נרות האם הפרישו חלה^ט.

הסרת שיער הצומח באף ובאזניים

האם מותר לאנשים להסיר שערות הצומחות באף ובאזניים?
 תשובה: יש שתי צדדים להתיר, האחד, שכמעט ואין נשים שיש להם שערות באף ובאזניים ולכמה פוסקים אין איסור לא ילבש במקום שאין שיער לנשים^ט [וזה הטעם שנוהגים היתר בגילוח הזקן], והשני, אם יש צער מפני בושה להסתובב כך בין הבריות [למשל, אם יש שערה בולטת במיוחד], כתב הדרכי משה^א שמותר.
 ובמקום שגם האנשים רגילים להסיר שערות אלו, מותר להסירם לכתחילה^ב.
 ויקפיד להסירם במספרים ולא בתער^ט.

משכנים בשום אופן, יש שהתירו להפריש ע"י בן י"ב, ויש לברר אצל מורה הוראה.
 טו. עי' משנ"ב סי' ר"ס סק"ג ופתי"ש יו"ד סי' שכ"ג סק"ה ושע"ת או"ח סי' תנ"ז בשם שות כנסת יחזקאל סו"ס כ"ג שהטעם שאין נוהגים לשאול הוא רק משום חלת חו"ל שאפשר לאכול ממנה ולשייר, אבל בארץ ישראל לכאורה צריך לשאול.
 טז. אגרו"מ יו"ד ח"ב סי' ס"א. ועי"ש ח"א סי' פ"ב. אמנם עי' ערוך לנר מכות דף כ: ד"ה ודבר. ועי' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' צ'.
 יז. יו"ד סי' קפ"ב ובסי' קנ"ו.
 יח. יו"ד סי' קפ"ב, א'. ועי' שבט הלוי ח"ג סי' קי"א.
 יט. יו"ד שם.

יא. מפני שתינוק נחשב 'מקום שראוי להסתפק בצואה' כמב' בסי' ע"ו, ח', ודין זה הוא גם בברכת המזון כמסקנת המשנ"ב בסי' קפ"ה סק"ז. ושיעור קטן כזה, עי' סי' פ"א, א'.
 יב. סי' ע"ו, א' וסק"ג. ויש מחמירים להתרחק ד' אמות ממקום שנגמר הריח כמו שכתב המשנ"ב שם והבאה"ל בסי' ע"ט, א' ד"ה ומלפניך.
 יג. חלה פ"ב מ"א ורמב"ם ביכורים פ"ה ה"ו, ועי' כס"מ תרומות פ"א הכ"ב.
 יד. עי' שו"ת ארץ צבי סי' מ"ז ומנח"י ח"ד סי' נ"ט, ועי' משפטי ארץ פ"ה הע' 62, וחלה כהלכה פ"ט סק"ט שכן מב' בריטב"א החדשים ובשטמ"ק בב"מ דף יא. וכן מב' בחלת לחם סי' ד' פ"י וסקל"ד.
 ובמקרים דחוקים מאוד שאי אפשר להשיג לחם

מלמד בחיידר השומע ברכות מהתלמידים

אני מלמד בחיידר, התלמידים בגיל 11-12 מתפללים שמונה עשרה ויש תלמיד אחד שאומר תפילת שמו"ע בקול כדי לשמוד על קצב סביר. האם המלמד צריך לענות אמן על הברכות של תפילת שמו"ע הנאמרות בקול?
 תשובה: בודאי שכן, הרי הילדים התכוונו לברכה², ואף שאין עונים אמן על מי שבירך שלא כדין, אם צורך הילדים הוא כך שאחד יתפלל בקול, א"כ אין זה נחשב נגד החינוך ואין זה שלא כדין, ואפשר לענות אמן³.

אבל בתפילות ראש חודש וחנוכה

האם אבל נישג כש"ץ בחנוכה ובר"ח?
 תשובה: אבל רח"ל נישג לפני העמוד בתפילות מנחה ומעריב, אבל לא בתפילת שחרית ומוסף⁴. ויש שאמרו שיכול לגשת שחרית עד הלל⁵. [ויש שאינם נישגים אפילו מנחה וערבית]⁶.

חביתה במחבת חלבית עם קף בשרית

טיגנתי חביתה במחבת חלבית בת יומה והפכתי את החביתה בכף בשרית בת יומה, מה דין החביתה והכלים?
 תשובה: החביתה ודאי נאסרה⁷. ולגבי הכלים, תלוי אם הכף נגעו בחביתה כשהיתה כבר יבשה (חביתה) או עדיין נוזלית (ביצה), מפני שדבר יבש לא מעביר טעם⁸. ולכן, אם הכף הבשרית נגעו בחביתה כשהיתה עדיין קצת נוזלית, המחבת והכף

כד. בבאה"ל סוף סי' קל"ב כתב שבימים שאין אומרים למנצה ו"קל ארך אפים" אין להאבל להתפלל לפני העמוד ומשמע שאינו מתפלל כלל [אבל אינו הוכחה מוכרחת, שאפשר שכוונתו לשחרית כמש"כ בעצמו בכמה מקומות]. ויש שנהגו שלא יתפלל גם מנחה וערבית [כ"כ בשו"ת שו"ת יד סופר סי' ל"ז. ועי' רבבות אפרים ח"א סי' תמ"ג], ועי' אגרו"מ יו"ד ח"ד סי' כ"א שאף שדעתו לא כך מ"מ הוסיף שאותם הנוהגים כך אין לשנות מנהגם, ובערוה"ש יו"ד סי' שע"ו סקי"ד תמה על המנהג הזה].
 כה. מפני שבלוע בה גם טעם בשר וגם טעם חלב.
 כו. יו"ד סי' ק"ה, ז'. וכשיטת הט"ז [סי' ק"ה סקי"ג וסי' צ"ב סק"ה] שבשר שבלוע בחלב נחשב איסור בלוע ולא איסור בעצם, וכן נקטו רוב הפוסקים להלכה כמו שנתבאר היטב בהשולחן כהלכותו סי' ז' הע' ו', וכל שכן במקרה שהחביתה בלעה גם בשר וגם חלב.

כ. עי' סי' רט"ו, ג'.
 כא. עי' אלף המגן על מטה אפרים סי' תקפ"ב סקמ"ג. ועי' גם סי' נ"ט סקי"ח.
 כב. אליה רבה סי' תקפ"ב סקכ"ב ופמ"ג במ"ז סי' תרע"א סק"ח וסי' תרפ"ג סק"א וערוה"ש יו"ד סי' שע"ו סקי"ד, וכן פסק המשנ"ב סי' תקפ"א סק"ז וסי' תרפ"ג סק"א וסי' תרע"א סקמ"ד וכ"כ באגרו"מ [יו"ד ח"ד סי' כ"א], ועי' בא"ר שם בחומרת מי שחייב לגשת על אביו או אמו ואינו נישג.
 כג. כ"כ בגליון מהרש"א [יו"ד סוף סי' שע"ו] בשם כנה"ג, וכן הביא בא"ר [סי' תקפ"ב סקכ"ב] בשם הגהות מנהגים שכן עשה מהר"ם [ואמנם הוא עצמו התיר רק מנחה ומעריב], וכ"כ בגשר החיים פכ"ג סעי' ד' אות ה כתב שהאבל נישג לפני העמוד בר"ח חנוכה ופורים מנחה וערבית וגם שחרית עד הלל, וכן נהגו בבית מדרשו של הגר"ש אלישיב זצ"ל, וכ"כ בשבט הלוי על חנוכה עמ' שלט.

נאסרו, ואם הכף נגעה בחביתה כשכבר היתה יבשה, שני הכלים לא נאסרו. לתשומת לב, בדרך כלל אי אפשר להכשיר מחבת כי היא מצופה טפלון ולא מועיל לה הגעלה^{כז}.

והוא הדין למי שבישל פתיתים בלי בשרי והכניס בהם כף חלבית, שהדין תלוי אם המים כבר נספגו והפתיתים יבשים.

הפרשת חלה מבצק שיש לו שתי מטרות

שמעתי מחברות שמכילות בצק וחלק ממנו מייעדות לשימוש שונה, למשל, שמים יותר סוכר או מוסיפים חמוציות או שמים שום בבצק אחד. האם אפשר להפריש חלה מבצק כזה?

תשובה: אם מקפידים שהבצקים לא יתחברו אחרי החלוקה [ולא מספיק הסכמה לנגיעה בפניה לרגע אלא לחיבור כזה שאם ימשוך בצק אחד השני יימשך אחריו], ומתכננים כך מראש בזמן הלישה, אי אפשר להפריש אלא א"כ יש באחד מהחלקים שיעור שלם של חלה^{כח}.

לגבי בשר שנתעלם מן העין בהזמנת מנת שווארמה ע"י שליח חילוני או נכרי, יש שהציעו פיתרון לסכם עם המוכר על סימן בקשירת הנייר [למשל 3 קשרים אחד על השני] כמבוי ביו"ד סי' קי"ח, א' וסי' ק"ל, ב' שאם יש שתי חותמות מותר, וחותרם שקשה מאוד לעשותו נחשב כמו שתי חותמות כמבוי בסי' קי"ח, ד' ובסי' ק"ל, ד'.

מהלכות ראש חודש

סעודת ראש חודש

א. מצוה להרבות בסעודת ראש חודש, והמרבה בסעודת ר"ח הרי זה משובח, ואינו מגרע ממה שקצבו לו בראש השנה^{כט}. ובליל ר"ח אין צריך להרבות בסעודה^ל. ויש שלבשו בגדי שבת או הדליקו יותר נרות לכבוד היום^{לא}.

אפרים על המג"א סי' תק"ו סק"ח, ובמשנ"ב [סי' תנ"ז סק"ג] כתב שצריך לבר עד כדי שאם ימשוך אחד השני יימשך אחריו.
כט. סי' תי"ט, א' וסק"א וסק"ב [המדקדקים נוהגים וכו'].
ל. שם סק"ב.

לא. במעשה רב [אות קנא] מובא שהגר"א לבש כובע של שבת [וכן מובא על החת"ס], ועי' כה"ח סי' תי"ז סק"ח, ובפר"ח ובפמ"ג [סוף

כז. עי' השולחן כהלכתו סי' י"ז סעי' מ"א- מ"ב וסעי' ט"ז.

כח. יו"ד סי' שכ"ו, א', ב' וט"ז ונקה"כ שם וחזו"א סי' קצ"ח סק"ג [ובזרעים ליקוטים סי' ב' סק"ג]. ומש"כ בשבט הלוי ח"ד סי' קמ"ה בשם הגר"א, היינו דוקא בעיסות קטנות השוות בטעמם ואינו מקפיד על נשיכתם זו בזו.

ובגדר הנגיעה, עי' חלת לחם סי' ה' סקט"ז ויד

תפילות ראש חודש

ב. אפשר להכריז יעלה ויבוא בין קדיש לתפילת ערבית ל"ב.

ג. יש להיזהר להתפלל תפילה ראשונה מתוך הסידור ל"ג.

ד. בתפילת שחרית אומרים הלל, והש"ץ יזהר לסיים ברכת המברך את עמו ישראל בשלום בקול רם ובחיתוך מילים ברור כדי שישמעו הציבור ויענו אמן ל"ד. ויש להשתדל לכתחילה לומר הלל בציבור יותר מבכל הללה.

ה. בשנה מעוברת, מוסיפים בתפילת ראש חודש 'ולכפרת פשע', וברוב המקומות נהגו לאומרו רק עד חודש ניסן ל"ו.

עליה לקבר

ו. אין עולים לקברים בר"ח ל"ז.

מלאכות ע"י נשים

ז. נהגו הנשים שלא לעשות כמה מלאכות בר"ח, ועיקר המנהג הוא להימנע מתפירה וכיבוס ל"ח. ויש המקילים לכבס במכונת כביסה ל"ט.

שה וח"ד עמ' קלג] ובשבת הלוי [ספר שמועה טובה בשמו עמ' קטו- קטז. ובגשה"ח [פכ"ט אות ה] כתב שעולים בר"ח, ובארחות רבינו כתב שזה טעות כי בחודש ניסן עולים ובר"ח לא. ועי' ציוני הלכה עמ' תרח- תרט.

ל"ח. בב"י [ס"י תי"ז] כתב שהאיסור תלוי במנהג, ויש מקומות שאסרו רק לעשות מלאכות למסחר וברמ"א כתב שיש מקומות שנהגו שלא לעשות רק מקצת מלאכות. ובבא"ח [פ' וישב הל' חנוכה אות כז] כתב שהמנהג להימנע מתפירה וכיבוס, וכן הורו הגר"ש אלישיב זצ"ל [מבקשי תורה קובץ יג] והגר"ש אויערבך זצ"ל [הליכות שלמה ר"ח פ"א סקל"ד], ועי' שבת הלוי ח"ו סי' נ' שנמנעים מתפירה [ולא דיבר שם על כיבוס כי אינו מעניינין].

[עי' בטור ושור"ע יו"ד סי' ש"פ, כ"ב מבואר שכיבוד הבית, הדחת כוסות והצעת המיטות וכן בישול ואפיה אינו בכלל איסור מלאכה לאבל, ובדרכ"מ סק"י הביא שכל דבר שאין בו משום מלאכה ביו"ט מותר לאבל לעשותו. ובא"ח סי' תקנ"ד, כ"ב מבואר שאסרו מלאכה שיש בה שיהוי. ואמנם בר"ח הדבר תלוי במנהג].

ל"ט. הליכות שלמה שם ואור לציון ח"ג פ"א אות א, והוסיף שעדיף שהבעל יפעיל את המכונה.

סי' תי"ט] הביאו שיש שהדליקו נרות מיוחדים לכבוד ר"ח.

ל"ב. סי' רל"ו סק"ז.

ל"ג. סי' ק' סק"א.

ל"ד. סי' רפ"א סק"ד.

ל"ה. סי' תכ"ב, ב' וסקט"ז.

ל"ו. בא"ר [סי' תכ"ג סק"ו] כתב לאומרו בכל שנת העיבור משום שהוא בקשה י"ג כנגד י"ג חודשים, וכ"כ הערוה"ש [שם סק"ה] וכה"ח [סקי"ח] ובא"ח [ויקרא אות יח], אבל בפמ"ג [שם במ"ז סק"ב] כתב לאומרו רק עד חודש ניסן, וכן המנהג כיום ברוב המקומות, ובמשנ"ב [שם סק"ו] לא הכריע בזה. ומצאתי במועד לכל חי [סי' כ"ח סי"ב] שהטעם לאמירתו משום שמקריבים את מסולל השמש והירח, והרי הם העדים על ישראל, וחוששים שבזמן שהם קרובים יעזרו ח"ו על חטאים, ולכן מוסיפים ולכפרת פשע, ולפי"ז מובן הטעם לאומרו רק עד חודש ניסן [ואולי משום כך חששו יותר לפורענות בשנה מעוברת].

ל"ז. בב"י ובבאה"ג ביו"ד סו"ס שד"מ שאין לעלות לקבר בר"ח, וכן כ' עיקרי הד"ט [או"ח סי' כ"ט סקל"ג וסי' ל"ו סקל"ה] ובגשה"ח [פכ"ט אות ה], וכ"כ בארחות רבינו [ח"א עמ'

תספורת וקציצת ציפורניים

ח. רבים נוהגים שלא לקצוץ הציפורניים ולא להסתפר בר"ח ע"פ צוואת ר' יהודה החסיד, ואם חל ר"ח בער"ש מקדימים לקצוץ ביום ה'מ² [ואם יש ב' ימי ר"ח בימים ה', ו', מקדימים ליום ד'].¹

סעודה בבין השמשות בתחילת ובסוף ר"ח

ט. התחיל סעודה ביום ר"ח וסיים בלילה אחרי צאת הכוכבים, או התחיל סעודה בערב ר"ח וסיים בליל ר"ח אחרי צאת הכוכבים [כלומר, שאכל גם בזמן זה מעט פת], יאמר יעלה ויבואמ^א. ואם התחיל את הסעודה בבין השמשות של סוף ר"ח או סיים את הסעודה בבין השמשות של תחילת ר"ח, מספק לא יאמר יעלה ויבוא, ועיין בהערה אם יש להימנע משום כך מלהתחיל או מלסיים סעודה בזמנים אלו^{מב}.

אף צריך לחזור ולהתפלל (ולענין ברהמ"ז הדין שונה, עי' סי' ס"ה, א' ד"ה בין), והבאנו לקמן דעת הפוסקים שנכון להימנע מלאכול פת בסעודה שלישית בערב ר"ח הנמשכת לתוך הלילה כדי שלא להיכנס לספק אם לומר 'רצה', א"כ ה"ה שנכון להימנע מלאכול פת כשמתחיל וגם מסיים בבין השמשות של כניסת ר"ח או של סוף ר"ח [וזה מצוי בחדשי הקיץ], ולא מצאתי בפוסקים שיעירו מזה.

והנה, בהליכות שלמה [ר"ח פ"א הע' 82] הביא שהגרש"ז אויערבך זצ"ל לא אכל פת משקיעת החמה כשחל ר"ח במוצ"ש, וכן הביא בוזאת הברכה עמ' 145 בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והרי בבין השמשות לא אומרים יעלה ויבוא מספק ובודאי יאמר רק רצה, וכנראה חששו על כל יום שאם יאכלו ייכנסו לספק אם לומר יעלה ויבוא. ועי' ארחות רבינו ח"ג עמ' רנה וחוט שני מזווה עמ' תג.

ונראה לענ"ד שביום חול אין 'מסורת' על הארוחות [כמו שביום חול רבים לא מקפידים על מלח ובשבת כולם מקפידים על כך, וכן לגבי אמירת על נהרות בבל] ורק בשבתות יש 'מסורת' מבית אבא על מנהגי הארוחות, והא גרמא להבדל בין ר"ח במוצ"ש לבין כל ביהשמ"ש של כניסת ויציאת ר"ח.

[ואמנם, הדבר צ"ע, כי לא משמע כלל שהאיסור משום טירחה, אלא הוא איסור מלאכה משום שהנשים שייכות לר"ח יותר מהאנשים, ומה טעם להקל במכונת כביסה].

והנה, בבאה"ל [סי' תי"ז סוד"ה והנשים] סיים שכל בת ישראל צריכה לפרוש ממקצת מלאכות כדי שיהיה הבדל בין יום זה לשאר ימות החול, ובמקום הצורך יש להקל שימנעו רק מתפירה ויקילו בכיבוס במכונה.

מ. מג"א סי' ר"ס ומשנ"ב שם סק"ז. ומבואר שם שגם בער"ש מקפידים, ולכן יקדימו ליום ה' או ליום ד' כמבוי' שם סק"ה [כי כמה שקוצץ סמוך יותר לשבת יותר טוב].

מא. נח' הדעות אם הולכים אחר תחילת הסעודה או אחר סוף הסעודה כמבוי' בסי' קפ"ח, ו' ובסי' רע"א, ו', ואם אכל מעט פת בלילה תחילת ר"ח בודאי יאמר יעלה ויבוא, וכן אם התחיל ביום ר"ח וסיים בלילה יאמר ר"ח כי לעיקר נפסק שהולכים אחר תחילת הסעודה, סי' קפ"ח סק"ב וסקל"ג וסקל"ד וסי' רע"א סק"ל וסי' תכ"ד סק"ב.

מב. בזמן בין השמשות אי אפשר להזכיר יעלה ויבוא כי הוא זמן מסופק [ועי' סי' ק"ח סק"ח שהמזכיר יעלה ויבוא בזמן שלא צריך להזכיר הוא שקר מוחלט ולגבי תפילת הלחש